

MARTIN HEIDEGGER

EVROPA IN NEMŠKA FILOZOFIJA*

Ob tej priložnosti povejmo par stvari o nemški filozofiji, in s tem o filozofiji nasploh.

Naše zgodovinsko bivanje vse bolj prizadeto in jasno izkuša, da je njegova prihodnost enaka golemu ali - ali:

ali rešitvi Evrope ali njenemu izničenju. Možnost rešitve pa zahteva dvoje:

- 1. obvarovanje evropskih narodov pred aziatskostjo**
- 2. prevlado njim lastne izkoreninjenosti in razklanosti.**

129

Brez te prevlade se obvarovanje ne bo posrečilo. Da bi to dvoje lahko prevladali, je potrebna preobrazba bivanja vse do poslenjih vzrokov, sledeč najvišjim merilom. Taka preobrazba zgodovinskega bivanja pa se vendar nikoli ne more dogajati kot slepo siljenje naprej v neko nedoločeno prihodnost, temveč le kot ustvarjalni spoprijem s celotno dosedanjo zgodovino, z njenimi bistvenimi podobami in dobami.

Spričo te naloge našega zgodovinskega bivanja ne zadošča več, da izročilo, naj bo še tako dragoceno, še kar naprej zgolj negujemo, ali da se v njem čisto enostavno umirimo. Toda nič manj nenavadno bi bilo mnenje, da se je tako zgodovinsko preobraženje z ustvarjanjem novih načel že kar izvršilo ali pa da je že zadovoljivo pripravljeno.

* Predavanje v Inštitutu Cesarja Wilhelma, Bibliotheca Hertziana, Rim, 8. Aprila 1936.

Kajti, vse je usta(v)ljeno pred odločitvijo: zgodovina, narava, bogovi in maliki, stan človeka sredi bivajočega in pogoji, zakonitosti in merila njegove neomajnosti; zato je treba enako nujno in enako izvorno vzgibati vse bistvene moči in področja delovanja človeka.

Politično dejanje, delo umetnosti, oblikovanje ustavnega reda, miselno vedenje, iskrenost vere - vsega tega ni mogoče le negovati kot okrožij nalog neke „kulture“ in ga tudi ni mogoče več uvrščati v kak že obstoječi „sistem kulture“, ki je sam postal vprašljiv, tako kot tudi pojem kulture v smislu uresničevanja vrednot. Ta dozdej še neizkušena vprašljivost še nikakor ne pomeni barbarstva - nasprotno, iz te vprašljivosti šele črpajo bistvenost tista področja ravnanja tubiti, ki jih vprašljivost izvzame iz dosedanjega okvira puhlega kulturnega obrata.

130

Zdaj potrebujemo nekaj višjega, na primer na področju kulture, ne le upoštevanja vredne umetnine z nujno ustreznostjo času, temveč je treba, da dela (Werk) v celoti bodoče tubiti šele sploh ponovno osvoji neko novo naravnost, prisili čas pod nova merila in nanovo udela resnico stvari ter s tem razodene svoje bistvo.

Vse bistveno ravnanje in ustvarjanje bo v celoti tubiti moralo vsakokrat šele zavzeti svoj novi položaj. Pri tem pa bo nujno prišlo v spor z bistvenim.

In veličina neke zgodovinske tubiti obstoji v tem, da ta spor med dejanjem in vedenjem, med delom in verovanjem, med vedenjem in delom - ni udušen v izravnavanju in prehitrem umirjenju, temveč da spor ohranjamo in prestajamo, da spor resnično spodbujamo. Ker, kjer je bistveno resnično v sporu z bistvenim, ostane le še eno, da pride na **plan** kaj večjega od obeh.

S tem ko neki narod vzame nase prestajanje spora svojih bistvenih ravnanj, se pomakne v pripravljenost za bližino ali pa oddaljenost od svojega boga - in šele s tem nek narod izve, kaj je.

Le zaradi resnice tega vedenja prispe narod v bližino svojega izvora; iz te bližine nastanejo tla, na katerih je mogoče stati in vzrajati: **resnična uko-
reninjenost**. Hölderlin pravi:

**„težko kraj svoj zapusti,
kar blizu izvora prebiva.“¹**

Tako le počasi in zasilo izmerimo kakšno širino in ugrez mora imeti naša tubit, da lahko pripravlja in uvaja veliki obrat evropske zgodovine.

Kaj pa tu zmore, in kaj naj bi s filozofijo? Že vprašanje se zdi odveč, če pomislimo na to, da filozofija vendar nikoli ni neposredno utemeljila in izgradila zgodovinskega bivanja. Bolj se nam prikazuje kot dodatek in presežek, kot neka ovira. Toda ravno v tem tiči njeno poslanstvo.

Kaj pa filozofija sploh je? Namesto prisiljene in sprva vedno prazne pojmovne zamejitve se raje spet spomnimo dveh zgodb.

131

Prvo pripovedujejo o najstarejšem poimensko znanem filozofu: **Talesu**. Ko se je razmišljujoč sprehajal in motril nebeški svod, je menda skoraj /?/ padel v vodnjak. Zato se mu je neka dekla iz Trakije posmehovala - hoče raziskovati nebo pa ne vidi niti, kaj mu leži neposredno pred nogami.

Filozofija je tisto iskanje in vpraševanje, ki se mu dekle smejejo. In prava dekla mora kaj zasmehovati. To pomeni: šlo bi za nerazumevanje filozofije, če bi jo poskušali narediti neposredno razumljivo in jo hvaliti kot uporabno.

Drugo zgodbo navajajo o slavnem grškem učenjaku iz časa Sokrata. Te ljudi so imenovali sofisti, ker so izgledali kot filozofi, pa to niso bili. Nek sofist se je nekoč vračal z uspešne turneje predavanj po Mali Aziji v Ate-
ne in je tam na cesti srečal Sokrata. „No“, ga je nagovoril, „še vedno po-

---

¹ Hoelderlin, Die Wanderung, Saemmtliche Werke, Herausg. N. v. Hellingrath Bd. IV, München u. Leipzig 1923, str. 167.

---

stajaš po cestah in še vedno govoriš eno in isto?" „Seveda to počnem,“ je odgovoril Sokrat, „ti pa, narobe, s tvojimi stalnimi novotarijami sploh nisi sposoben, da bi isto povedal o istem.“

Filozofija je tisto upovedovanje, v katerem je o istem venomer povedano isto. In največji in najbistvenejši so tisti misleci, ki se jim je to posrečilo. To pomeni: pristna zgodovina filozofije je zgodovina peščice preprostih vprašanj. Navidez samovoljna raznovrstnost stališč in menjavanje sistemov je v temelju le dejanskemu mislecu dostopna preprostost edinstvenega in istostnega.

Kaj pa je zdaj tisto eno in isto, o čemer filozofija stalno govori, v mislečem iskanju, ki ga takoimenovani zdravi razum neposredno nikoli ne prenese? Odgovor na to vprašanje prav tako povzemamo iz prve velike dobe zahodne filozofije. Tu slišimo najstarejši rek, ki nam je ohranjen neposredno iz začetja grške filozofije, Anaksimandrov rek:

(ex hōn dē he génesís esti toís oúsi, kai tēn phthorān eis taúta gínesthai katà tò chreón didónai gar autà díken kai tísin allélois tēs adikías, katà tēn toú chrónou táxin)

„Od koder bivajoče vznikna, tja se godi tudi zaton, kot je to pač nujna; kajti bivajoče se usklajuje in šteje glede na nesklad, v obe smeri, sledeč redosledu časa.“²

Sprašuje se po tem, od kod bivajoče vznikna in kam se vrača - torej po temelju in brezdanjosti (Abgrund: brez-temelju) biti. In o biti je rečeno, da jo obvladujeta nesklad in sklad, da prvi ostaja vpet v drugega.

Vprašujoče upovedovanje filozofije se tiče biti, tega, da bivajoče sploh je in ne, da ga ni. Filozofija je vzniknila in venomer vznikne v trenutku, ko se v tišini velikega občudovanja razodene, da bivajoče je, in da byt bistvuje. Byt je tisto eno in isto, z močjo katere je vse bivajoče kot bivajoče, je tisto

---

² Anaksimander: 1. frg., Fragmenti Predsokratikov, Diels-Kranz, Berlin 1934

---

isto, ki ga je treba upovedati v njegovem lastnem bistvu - je tisto, česar ne moremo razložiti prek primerjave z drugim, ker zunaj nje ne obstoji nikakršna možnost primerjanja, do te mere, da tudi nič, edino, ob katerem ima *byt* svojo mejo, sam spada k *byti*. *Byt* moramo kot njo samo očitno povzdigniti v besedo in v védenje iz njenega najlastnejšega temelja, da bi lahko obvarovali vse stvari v njihovem bistvu in prevladali njih nebistvo. **Filozofija je vprašujoče upovedovanje temelja *byti* kot *byti* temelja vseh stvari.**

To opozorilo glede bistva filozofije s pomočjo obeh zgodbic in najstarejšega reka je spominjanje na začetje filozofije. Tega začetja nobena filozofija kasneje ni prestopila kot česa odpravljenega; narobe, vsak nov začetek filozofije je in **zmore** biti le ponovitev prvega - ponovno vpraševanje vprašanja: kaj je bivažoče - upovedovanje resnice *byti*.

Zato moramo, če se hočemo naučiti kaj slutiti o poti nemške filozofije, vedeti tisto bistveno o prvem začetju pri Grkih. Tu pod grškim začetkom razumemo obdobje filozofije od Anaksimandra do Aristotela.

133

Katero podobo v tej dobi zadobi temeljno vprašanje filozofije, vprašanje po *byti*? Zlahka sprevidimo: ko naj bi povedali, kaj bivažoče je, se ubesedi tudi že **resnica** *byti*, in s tem postane vprašljivo samo bistvo resnice. Vprašanje resnice je najtešnje prepleteno z vprašanjem po *byti*. Da pa bi vendarle zapopadli to sovisnost, moramo pustiti ob strani vse kasnejše predstave in pojme o *byti* in resnici - še zlasti to, kar si je izmislila „spoznavna teorija“, vprašljiva tvorba 19. stoletja.

Za razumevanje začetja grške filozofije in s tem zahodne filozofije nasploh, je odločilno zanesljivo razumetje besed, s katerimi Grki poimenujejo *byt* in resnico; kajti tu je **imenovanje** še izvorno vtisnjenje in oblikovanje, ustanavljanje tega, kar je treba imenovati.

Grška temeljna beseda za bit se glasi **physis**. Običajno jo prevedemo z „narava“ in ob tem z naravo mislimo na določeno okrožje bivažočega, ki ga raziskuje naravoslovje; in zato vendar še danes imenujejo prve grške

---

---

mislece „filozofi narave“. Vse to je zapeljevanje. In to nato na vsa usta opravičujejo z navidezno premočjo naprednih, češ, ti so bili še zelo „primitivni“. Vendar je vse to o **filozofiji narave** kot začetku grške filozofije nesporazum in zabloda.

Phýsis pove: vznikanje - kot npr. poganjanje vrtnice -, prihajanje-na-plan, sebe-kazanje, prikazovanje; pojaviti se - tako kot pravimo: knjiga je izšla, se je pojavila, **je tu**. **Phýsis** kot ime biti za Grke pove: stati tu v sebe-kazanju. Bivajoče, tp. **to kar se v samem sebi pne v stanju tu**, kipi in templji Grkov, privedejo tubit tega naroda šele do biti, k razodevajočemu in zavezujočemu stanju-tu; niso ne posnetek ne izraz, temveč ustanovljajoče postavljenje in postava (Gesetz) svoje biti.

Phýsis - bistvovanje biti kot **kazoče se stanje-tu**. Poleg tega so zadnje jezikoslovne raziskave dokazale, da je **phýsis** istega korena kot **pháos**, luč, zasijanje.

134

Ker je bit po svojem bistvu sijoče stanje-tu, ravno zato spada k njej vračanje v skritost. Od tu razumemo Heraklitov rek: **phýsis kryptesthai filei**³, „Bit se rada skriva“. To hoče reči: njena razodetost ji je vsakič izbojevana in tudi sama bit je vsakokrat izborjena.

Kar je bivajoče, kar stoji v razodetosti samega sebe, je resnično. In kaj pomeni resnica? Grki pravijo: **a-létheia**, neskritost; v **začetju** grške filozofije pripada resnica bistvovanju biti. Resnica tu ni zgolj, kot kasneje in še danes, lastnost izjave in stavka, ki ju človek izreka in ponavlja o bivajočem, temveč je temeljna zgođa bivajočega samega, tega, da bivajoče stopi v razodetost, ali pa da je v umetnosti prek del postavljeno v razodetost; kajti umetnost je u-delovanje resnice, razodevanje bistva stvari.

Kako tesno sta za Grke bit in resnica (**phýsis in alétheia**) eno, uvidimo iz nasprotij, v katere grško mišljenje vse od začetka postavlja bit: **bit in postajanje**; **bit in videz**. Postajanje je ne-stalnost, ki se razgubi, ko poide

---

³ Heraklit, Fragment 123, ibid.

---

stanje-v-sebi. S tem ko bivajoče nastaja in mineva, ko je zapopadeno v izmenjavanju, se kaže stalno drugače, kot je bilo prej; s tem, ko se bivajoče tako prikazuje, se samo napravi za neobstojni videz.

Ker bit pomeni: sebe-kazanje in prikazovanje, zato k biti spada videz, **dóxa**. Bodimo pozorni na dvosmiselnost besede: **dóxa** pomeni enkrat **ugled**, v katerem je kdo nastanjen, to, kar je odprto javnosti; obenem pa meni golò **navideznost**, ki jo kdo nudi, in potem torej **mnenje**, ki si ga o njem ustvarimo.

Vse temeljne besede za bit in resnico in temu stréžno vse vpraševanje in upóvedovanje, ki je nanju usmerjeno, obvláduje ta začetna določitev bistva biti v smislu prikazujočega se stanja-v-sebi, ki obenem **bistvuje kot resnica, neskritost**.

Ker pa to prav kmalu, in sicer še v grškem času, ni bilo več razumeto, je prišlo do zmotnega tolmačenja obeh vélikih pred-platonističnih mislecev, Heraklita in Parmenida. Zmotno tolmačenje še danes ni prevladano.

135

Govore: Parmenid uči bit naspram postajanju; toda on govori le o byti kot o enem in istem, ker ve, da jo neprestano ogroža videz in videz ji pripada kot njena senca.

Pravijo: Heraklit uči postajanje naproti biti; vendar on govori le o postajanju, da bi to misleč povedel v tisto eno byti, ki je v bistvu **lógos**. Toda **lógos** tu ne pomeni, kot kasnejši menijo, um in govor, temveč **zbir, izvor-no zbranost** vseh spornosti v eno (**légein**: brati, zbrati, bera grozdja).

Če sta že dva misleca učila isto: **Parmenid** in **Héraklit** - ki se ju rado navaja kot šolski primer kresanja filozofskih mnenj - sta še v celoti obvarovala in razvijala prvo začetje zahodnega mišljenja.

Bit sta mislila skupaj z videzom in postajanje z obstojnostjo, tako kot sta bila že v najstarejšem reku **díke** in **adikía** mišljena v eno. **Díke** je usklajenost, usklajevanje v skladje postave; **adikía** je neuskklajenost, izstopanje iz

---

---

usklajenosti, protivnost nebistva stvari; ki je enako mogočno kot njih bi-
stvo.

Tega začetja pa ni bilo moč zadržati; kajti začetek ni, kot meni kasnejše,
zavedeno in od razvojnosti zasvojeno pojasnjevanje, nepopolno in maj-
hno, temveč je največje v sklenjenosti svojega obilja.

Zato je ohraniti začetek najtežje. Toda začetja grške filozofije ni bilo moč
obdržati. Hočemo reči: bistvo biti in resnice se je preoblikovalo. Preobli-
kovanje je sicer predpostavljalo začetje, ni pa ga več obvladovalo.

Odpad od začetja vidimo pri Platonu in Aristotelu, odpad, ki v svoji izobli-
kovanosti ostaja velik.

Temeljna beseda Platonove filozofije je „ideja“; **idéa** - **eîdos** pomeni iz-
gled, prizor, ki ga nekaj nudi; neka stvar **je** to, **kot kar se kaže**. **Eîdos**, iz-
gled bivajočega, - ta je viden še čisto v **utirjenju pogleda** temeljne dolo-
čitve biti kot **phýsis**, vznikajočega-prikazujočega stanja-v-sebi. In temu
ustrezno, s tem ko sta zdaj **eidos** - **idéa** - kot ugledano postavljena v
odnosnost do vida in gledanja, bit ni več razumljena v svoji lastni stalno-
sti, temveč le v tem oziru: kot **proti-stoj**, predmet za človeka.

Ta odvrnitev od v sebi počivajočega bistva biti ima za posledico, da je
zdaj ideja, ki naj bi bivajoče pokazala v tem, kar ono je, sama stopnjeva-
na in pretolmačena v **pristno** bivajoče, **óntos ón**.

Smo bivajoče, kar pač tako imenujemo, stvari, je splahnelo v videz, **mé**
ón. Če naj bi bivajoče dojeli v njegovi biti, se to lahko zgodi le s tem, ko
mu je **prisojena** njegova **idéa**, ko je ta o njem **izjavljena**.

Izjavi se reče **lógos**, in ta je **temeljna Aristotelova beseda**. V izjavi ne-
kaj izjavljamo o nečem: skala je trdna. V izjavi spregovarja „**je**“, **byt**. Če
se odločamo o biti, moramo povprašati izjavo. Ob različnih načinih izjav-
ljanja odčitujemo različne načine biti: substanca, kvaliteta, kvantiteta, re-
lacija. Izjavljanje pomeni tudi **kategoréîn**. Kar je v vsaki izjavi **pravza-**

---

prav povedano, je določilo biti in se zato imenuje **kategoría**. Da se od Aristotela pa vse do danes zapopadenja biti imenujejo kategorije, je najneizpodbitnejši znak preobraznja temeljnega vprašanja filozofije, ki se je izvršilo od njenega začetja (U-temelj-ujoče, **hypokeímenon** - **ousía**! **Obstočno prisotno**, vendar zdaj s strani **lógos**).

Izjavljanje, tj. temeljni akt mišljenja, in s tem **mišljenje kot tako** je zdaj postalo **razsodišče** o biti. Nauk o **lógosu**, logika, postane očitni ali pa skriti temelj **metafizike**.

In bistvo resnice? Začetno je bila razumeta kot **alétheia**, neskritost bivajočega, kot temeljna zgoda same biti, v katero je postavljen človek, da bi jo obvladal, ohranil in izgubil.

Zdaj pa je **resnica** lastnost **izjave** in pomeni skladanje stavka s stvarjo. Vse je postavljeno na glavo. Pred tem sta bila pritisk in pomoč razodetega področje, v katerem sta izvirala beseda in rekanje, zdaj je izjava mesto in kraj, kjer se odloča o resnici bivajočega.

S tem preobrazbo začetja je dosežena tista temeljna postavitev zahodne filozofije, ki je nato določala njeno usodo v prihajajočih stoletjih. Ne le da sta ostala neizpodbitna določila **bistva biti** kot **ousía**, substanca, in določilo **bistva resnice** kot skladanja mišljenja s stvarmi, predvsem je postala vse manj prevprašana samorazumljivost, da je **mišljenje** učvrščeno kot **razsodišče za določitev biti**.

To osnovno mnenje je postalo celo odločilna predpostavka za izoblikovanje **novoveške** filozofije. Bistveni karakter tega je prevladovanje matematičnega.

Bistvo **matematičnega** je postavljanje sebe iz najvišjih načel, iz katerih in v skladu s katerimi nujno sledi vsako nadaljnje postavljanje. Pri tem je treba vzeti matematično tako široko in bistveno, da še sploh nima odnosa do števila in prostora. Tadva šele postaneta področji matematičnega v ožjem smislu, ker na poseben način dovoljujeta mathesis v smislu kvan-

---

---

titativnega. Ker se to kar je, določa iz mišljenja, mora mišljenje in temeljna postava rekanja in govorjenja, zakon neprotislovnosti, postati ne samo zakon miselnega zaporedja, temveč določitve biti.

Obenem pa v bistvu matematičnega tiči, da v enovitem zaporedju postavlja skupaj vsa miselna določila in se utemeljuje kot „sistem“. Tendiranje k sistemu in gradnja sistemov je v filozofiji možno šele od takrat, ko matematično postane najvišje načelo vseh bitnih določil, od Descartesa. Ne Platon, niti Aristotel, da o starih niti ne govorimo, nista imela sistema. Celo Kant, ki je v „Kritiki čistega uma“ upravičenost mišljenja prvič napolnil v njene meje, se sili sistema ni mogel izogniti in sicer zato, ker ostane konec koncev tudi za Kanta, navkljub kritiki, mišljenje, **sodba** kot razsodišče določitve biti, tp. biti kot predmetnosti izkustva, neizpodbita.

138

S toliko večjo silo je nato čisto mišljenje kot izvor byti udarilo na plan in zadobilo svoje najgloblje in najdoslednejše sistematično upodobljenje v Heglovi „Logiki“. Kar Hegel imenuje „Logika“, je to, kar so prej imenovali metafizika, ontologija, nauk o byti.

V Heglovi Logiki se dopolni pot zahodne filozofije od Platona in Aristotela, ne pa **od njenega začetja**. To ostaja neprevladano in je za nazaj tolmačeno le iz odpadle temeljne postavitve, tp. je zmotno tolmačeno.

Celo Nietzsche, ki se mu moramo, ob Hölderlinu, v nekem drugem oziru zahvaliti za ponovno obuditev predsokratske filozofije, obtiči tam, kjer je treba ponovno vprašati temeljno vprašanje, v zmotnem tolmačenju 19. stoletja. In ker on svoja metafizična pojma byti in postajanja pač prevzame in začetka filozofije - vendar zmotno tolmačena -, njegova lastna metafizika zaide v slepo ulico nauka večnega povratka. To je silen poskus enako bistveno v eno misliti byt in postajanje. Toda poskus, ki se giblje v že breztalnih kategorijah 19. stoletja, in ne najde več nazaj v izvorno ponovno vpraševanje prvega vprašanja po byti.

In vendarle: to je najnotranjehša, sama sebi skrita poteza nemške filozofije, da hoče - obenem z onim izoblikovanjem novoveško matematičnega

---

---

mišljenja v sisteme idealizma - vedno znova nazaj v izvorni nastavek in temelj za prvo vprašanje po byti: **k resnici**, ki ni le določanje izjave o stvarih, temveč bistvovanje samo; **k byti**, ki ni le predmet in ideja, temveč byt sama.

Mojster Eckart in Jakob Böhme, Leibniz in Kant, Schelling in Hölderlin ter nazadnje Nietzsche so se poškkušali vedno znova povrniti v temelj byti, ki jim je v vsakič drugačnem tolmačenju postal brezno (Abgrund).

Tu se zlahka poseže po oznaki „mistika“; in to jemljejo kot očitek proti strogosti filozofije. Vendar tu smatramo kot že v naprej odločeno, da ima filozofsko vprašanje po bistvu biti in resnice za prvo in edino farsodišče mišljenje, bodisi v smislu preprostega stavka bodisi v smislu treh postavk dialektike:

Vendar je treba prav **to predmnenje** šele postaviti in privedi pred odločitev o njegovi resnici, oz. neresnici; tp. treba je temeljno vprašanje filozofije po bistvu byti ponovno vprašati tako izvorno, da pri tem obenem in najprej vprašamo, na katerem temelju je treba utemeljiti bistvo biti.

Bit in mišljenje ali bit in čas - to je to vprašanje.

S tem ko **temeljno vprašanje** zahodne filozofije ponovno vprašujemo iz **izvirnejšega** začetka, smo v službi **tiste** naloge, ki smo jo označili kot rešitev Zahoda. Ta se lahko izvrši le kot ponovna zadobitev izvornih odnosov do bivajočega samega in kot **nova utemeljitev** vsega bistvenega ravnanja narodov glede teh odnosov.

V filozofskem vpraševanju gre za pripravljanje nekega novega vedenja, in sicer vedenja **biti**, ne pa za kako poznavanje tega ali onega področja bivajočega ali pa celo za **neposredno** oblikovanje bivajočega.

To vedenje o byti je gledano z zornega kota vsakodnevnega delovanja in obratovanja vedno in nujno nekaj postranskega.

To vedenje nikoli ne prinaša neposredne spodbude bivanja, pač pa posadi človekovo bivanje v tisto bistveno **upočasenje**, zaradi katerega se človek lahko **ustavi** v svojem prodiranju naprej, da bi v taki zadržanosti preveril, ali napreduje po poti bistva ali nebistva. Gre za zadržanost tistega vedenja, v katerem vse stvari molče.

Iz molka in zmožnosti molčanja pa šele izvira bistvena beseda, da, govoriča sama.

To vedenje volji ne oporeka. Velika volja posameznika in naroda je velika le toliko, kolikor je globoko in bistveno vedenje, ki ga vodi. Resnično vedenje je prava volja in narobe. Zavedeno vedenje ni prevladano s tem, da se vedenju odpovemo in ga ponižamo, temveč narobe, le tako, da je izničeno s pristnejšim in utemeljenejšim vedenjem.

140

Hotenje po vedenju je boj za resnično. Bistveno vsega resničnega je **resnica** sama. Ona je boj, v katerem bistveno nastopa proti bistvenemu in nebistvenemu, je tisti boj, v katerem bistvo in nebistvo stvari obenem prideta na dan. Boj, ki po Heraklitovih besedah tvori bistvo vse biti. Te besede poznamo, imenujemo jih največkrat le nepopolno. V celoti pa se glase:

(Pólemos pánton mèn patér esti, pánton dè basileús, kai tòus mèn theòus éideixe tòus dè anthrópous, tòus mèn doúlous epóiese tòus dè eleuthérous.)

„Boj je vsemu sicer rodnik, vse pa tudi ohranja, in sicer dopusti, da se eni prikažejo kot bogovi, drugi kot ljudje, ene izpostavlja kot sužnje, druge kot gospodarje.“⁴

*Prevedeno iz *Europa und die Philosophie*, izd. H. H. Gander, 1993, Martin-Heidegger-Gesellschaft: Bd. 2. str. 31-41.

Prevedel: Aleš Košar

⁴ Heraklit, frg. 53, ibid.
